

Γιάννης Μαρής

Ο νουάρ συγγραφέας που άρεσε

Δεκαεπτά συγγραφείς, δημοσιογράφοι, εκδότες και ο γιος του μιλούν χωρίς φόβο και πάθος για τον άνθρωπο που πρώτος ανέδειξε το αστυνομικό μυθιστόρημα στην Ελλάδα και υπήρξε τέρας παραγωγικότητας αλλά και άτεγκτος κριτής της καλής κοινωνίας

ΓΡΑΦΕΙΟ ΝΙΚΟΣ ΚΟΥΡΜΟΥΛΗΣ

Φέτος συμπληρώνεται ένας αιώνας από τη γέννηση του Γιάννη - Μαρή - Τσιριμώκου (Ιανουάριος 1916, Σκόπελος). Ενός παραδείγματος προς αποφυγίν, όπως εκμυστηρεύεται ο γιος του Αγγελος Τσιριμώκος, από την εισαγωγή σχεδόν αυτού του συλλογικού τόμου, που αποσαφηνίζει πλευρές του πολυγραφότατου δημοσιογράφου και αστυνομικού κατά βάση συγγραφέα, χωρίς να περιορίζεται σε ευτελή μνημόσυνα. Δεκαοκτώ μαρτυρίες, εμπειρι-

σταωμένες απόψεις συγγραφέων, δημοσιογράφων και ενός εκδότη οι οποίοι ξεψαχνίζουν το έργο, την εποχή και την κοσμοαντίληψη του Γιάννη Μαρή.

Ο Αγγελος Τσιριμώκος τον θυμάται μονίμως περικυκλωμένο από χαρτιά. Ένας πατέρας - φάντασμα, αφού και τις Κυριακές έλειπε από το σπίτι για τη μεγάλη του αγάπη, την εφημερίδα. Οποτε ο νεαρός Αγγελος τον έβλεπε, όφειλε να κάνει ψυχία διότι ο πατέρας του όλο και κάτι έγραφε. Στο μυαλό του μικρού παιδιού το επάγγελμα του δημοσιογράφου ήταν συνυφασμένο με τη δυστυχία. Ενα γνήσιο παράδειγμα προς αποφυγίν λοιπόν. Η συμφιλίωση ήρθε πολύ αργότερα.

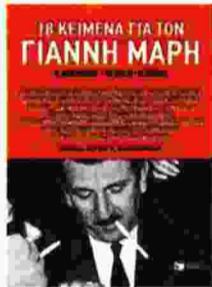
Το εκδοτικό εγχείρημα της εφημερίδας «Η Μάχη» μάς θυμίζει ο Ριχάρ-

δος Σωμερίτης. Εκεί όπου ο Γιάννης Μαρής, πρώην αντάρτης στη Ρούμελη, στην κορύφωση του Εμφυλίου ήταν αρχισυντάκτης πολιτιστικού. Η συμβολή του στις αποκαλύψεις για τη Μακρόνησο, καταλυτική. Σύρθηκε στις φυλακές των Βούρλων γι' αυτό. Να θυμίσουμε ότι «Η Μάχη» ήταν η εφημερίδα της ΕΛΔ (Ένωση Λαϊκής Δημοκρατίας), ιδρυτικού κομματικού σχήματος του ΕΑΜ. Ο Στρατής Σωμερίτης, ο Σβώλος, ο Πανσέληνος, ο Μπλιάδης, ο Ηλίας Τσιριμώκος ανήκαν στον πυρήνα της εφημερίδας και φυσικά της ΕΛΔ.

Λαϊκά περιοδικά

Τις πρώτες ιστορίες του Μαρή τις υποδέχτηκαν τα λαϊκά περιοδικά της δεκαετίας του '50 και του '60. Ενα λογοτεχνικό σώμα που μέχρι σήμερα

μετράει 69 τίτλους. Όπως σημειώνει ο Φίλιππος Φιλίππου, η συγγραφική σταδιοδρομία του Γιάννη Μαρή ξεκίνησε το καλοκαίρι του 1953 όταν, με το πραγματικό του ονοματεπώνυμο, δημοσίευσε σε συνέχειες το «Έγκλημα στο Κολωνάκι» στο εβδομαδιαίο περιοδικό «Οικογένεια». Εκεί πρωτοεμφανίστηκε ο αστυνόμος Γιώργος Μπέκας. Η δράση του οποίου κράτησε μέχρι το 1973. Την εποχή εκείνη οι αναγνώστες των εφημερίδων ψυχαγωγούνταν με λογοτεχνία. Και τα αστυνομικά μυθιστορήματα σε συνέχειες (για παράδειγμα, ο Μαρής στο περιοδικό «Πρώτο» δημοσίευσε είκοσι πέντε έργα του) είχαν τη μερίδα του λέοντος. Τότε αρχίζει να καθιερώνεται ο Μαρής ως λαϊκός συγγραφέας αξιώσεων, αφού ήξερε να αφηγείται εύκολα ιστορίες με δρά-

18 ΚΕΙΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΓΙΑΝΝΗ ΜΑΡΗ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ, ΤΟ ΕΡΓΟ, Η ΕΠΟΧΗ

Γράφουν: Α. Αποστολίδης, Β. Βασιλικός, Στ. Πετσόπουλος, Ν. Μπακουνάκης, Π. Μάρκαρης, Ν. Βατόπουλος, Α. Τσιριμώκος, Φ. Φιλίππου, Τ. Μιχαηλίδης, Ν. Κουλετάκη, Κ. Θ. Καλφόπουλος, Ρ. Σωμερίτης, Α. Κακούρη, Γ. Α. Λεονταρίτης, Λ. Μαργου, Α. Σιχλιμής, Στρ. Μυρογιάννης, Γ. Ράγκος
Επιμ: Κώστας Θ. Καλφόπουλος
Εκδ. Πατάκη, 2016, σελ: 198
Τιμή: 14,40 ευρώ

Ο Γιάννης Μαρής με τον γιο του Αγγελο, στο γραφείο του σπιτιού του. Το αληθινό όνομα του δημοσιογράφου - συγγραφέα ήταν Γιάννης Τσιριμώκος. Γεννήθηκε στη Σκόπελο το 1916 και έγραψε δεκάδες βιβλία και σενάρια για τον κινηματογράφο. Θεωρείται ο πατέρας του αστυνομικού μυθιστορήματος στην Ελλάδα

ακόμη και στους αντιπάλους του

ση, μυστήριο, αίσθημα και σασπένς. Με τις συγγραφικές του συγγένειες καταπίνονται οι Πέτρος Μάρκαρης και Βασίλης Βασιλικός. Ο Μαρής, κατά τον Μάρκαρη, κατάλαβε πολύ νωρίς τη χρησιμότητα του αστυνομικού ήρωα, απορρίπτοντας τον ντετέκτιβ. Εδώ συμπύπτει με τον Ζιλ Μεγκρέ του περίφημου Ζορζ Σιμενόν. Οι αστυνομικοί διαλεύκανσης εγκλημάτων δεν είναι εκκεντρικοί, ούτε ιδιοφυείς. Κάνουν απλά ένα επάγγελμα. Ο Μαρής διέγινωσε τη μετατροπή του αστυνομικού σε κοινωνικό μυθιστόρημα. Ασχολήθηκε με την ολιγάριθμη εκείνη τάξη που, αποκομμένη από την υπόλοιπη κοινωνία, επιβλήθηκε μεταπολεμικά έχοντας εξαργυρώσει τη συνεργασία με τους Γερμανούς. Ο Μάρκαρης περιορίζει την ομοιότητα Σιμενόν - Μαρής μόνο στους Μεγκρέ

- Μπέκα. Από κει και πέρα ισχυρίζεται ότι ο Γάλλος είναι ο συγγραφέας των μικροαστών και ο Μαρής των νεόπλουτων μεγαλοαστών. Είναι γεγονός, λέει συγκαταβατικά ο Βασίλης Βασιλικός, ότι ελλείψει προηγούμενης βιβλιογραφίας ο Μαρής έπρεπε να τα ανακαλύψει όλα από την αρχή. Ο δεξιόστροφος Σιμενόν και ο πρώην αντάρτης Μαρής είχαν κοινά σημεία και πολλές αποκλίσεις. Οι θεμελιώδεις ήταν πάνω στον υπαρξισμό του Σιμενόν που αναζητούσε τον «γυμνό άνθρωπο», ενώ από την άλλη ο Μαρής ήταν «το φτερό στον άνεμο». Ο συγγραφέας που συμπάσχει και παθιάζεται. **Η ζωώδης αλήθεια** Το 1969, σε μια συνέντευξή του στην «Απογευματινή», ο Μαρής δίνει ορι-

σμένα κλειδιά για την προσέγγιση του έργου του. Μιλά για το πλίσισμα της ζωώδους αλήθειας μέσα από το πρόσχημα της αστυνομικής πλοκής και τη σύμβαση του αστυνομικού πλαισίου. Ο Νίκος Μπακουνάκης προσδιορίζει τα χαρακτηριστικά του έργου του Μαρής το οποίο κατατάσσει στο είδος του μυθιστορηματος - επιφυλλίδας (roman feuilleton). Το είδος που επινοήθηκε τον 19ο αιώνα από εφημερίδες μεγάλης κυκλοφορίας, με σκοπό τη διεύρυνση του αναγνωστικού κοινού. Η περίφημη «ευκολία» στο γράψιμο δεν είναι προχειρότητα, λέει. Είναι η προσαρμογή στις 24ωρες σχεδόν συνθήκες εργασίας. Αριστερός σοσιαλιστής, που γρήγορα αποστασιοποιήθηκε από το ΚΚΕ και αντιδεξιός ο Μαρής, κατά τον Ανδρέα Αποστολίδη. Το οξύμω-

ρο ήταν πως δεν τον διάβαζαν οι ιδεολογικά κοντινοί του, αλλά το αναγνωστικό κοινό των πολιτικών του αντιπάλων. Εν μέσω πολιτικών παθών, απέκλεισε από την καθημερινότητα των πρώων του την πολιτική. Ο συγγραφικός κόσμος του Μαρής ξεκινούσε από το κυρίαρχο λαϊκό μελόδραμα, περνούσε από τη μικροαστική οπτική του αστυνομικού Μπέκα και ξανοιγόταν στη σκοτεινή πλευρά της καλής κοινωνίας. Αμοραλιστές και ζιγκολό, μοιραίες γυναίκες και πρώην δωσίλογοι συνέθεταν την πλατφόρμα του εγκλήματος. Σήμερα, λέει ο Ανδρέας Αποστολίδης, η κοινωνία που περιγράφει ο Γιάννης Μαρής δεν υπάρχει. Η αστυνομική λογοτεχνία είναι ένα παιχνίδι νοημάτων και συμβάσεων που αλλάζουν από εποχή σε εποχή.

Η χριστουγεννιάτικη Αθήνα του 1960 σε μια σπάνια έγχρωμη φωτογραφία εποχής του Κώστα Μπαλάφα. Στις ιστορίες του ο Μαρής γίνεται εισηγητής της Αθήνας σε ένα διεθνές τοπίο μιας αδιόρατης, αχανούς, ρευστής και ημιδιαφανούς ρυθμ κουλτούρας

Γιώργος Μπέκας, ένας αντι-Ιαβέρης μικροαστός

Στα μυθιστορήματά του, διεφθαρμένοι αστυνομικοί δεν υπάρχουν

Το ψευδώνυμο Μαρής, μας πληροφορεί ο Λοΐς Μαργου, έχει έμμεση αναφορά στον γάλλο συγγραφέα μυθιστορημάτων σε συνέχειες και φίλο του Ρεμπό, Ζιλ Μαρί (1851-1922). Οι σχέσεις του Μαρής με τη Γαλλία, εξάλλου, ποικίλες. Ηρώες του έχουν διαμερίσει στο Παρίσι, διαβάζουν γαλλικά μυθιστορήματα, ενώ αρκετοί αλλοτριωμένοι ηθικά χαρακτήρες προέρχονται από την Πόλη του Φωτός. Στους ενόχους του Γιάννη Μαρής αναφέρεται ο Τεύκρος Μιχαηλίδης. Πρώην συνεργάτες των Γερμανών, νεόπλουτοι, ζιγκολό, τυχολογίες, δόλιοι συγγενείς, αλλά ποτέ το «παλιό» χρήμα. Διεφθαρμένοι αστυνομικοί δεν υπάρχουν, ενώ ο συγγραφέας σέβεται τους μικροαστεμένους και όσους αξίζουν μια δεύτερη ευκαιρία. Κατά τον Τεύκρο Μιχαηλίδη, τα αφηγήματα του Μαρής είναι κοινωνικά, ενδεδυμένα όμως με τον μανδύα του μυστηρίου. Ο εκδότης της Αγρας Σταύρος Πετσόπουλος μας θυμίζει την πορεία της «μαύρης» σειράς, που ξεκίνησε την περίοδο 1983-84. Κείμενα χωρίς περικοπές, φροντισμένα και τυπωμένα σε καλό χαρτί. Το πείσμα του Ανδρέα Αποστολίδη και οι έρευνες του Φί-

λιππου Φιλίππου σε βιβλιοθήκες και αρχεία απέδωσαν καρπούς. Εν συνεχεία ξεκίνησε το σέρφινγκ στο προσωπικό αρχείο του συγγραφέα, στα αρχεία των εφημερίδων και ο δύσκολος εντοπισμός των μυθιστορημάτων σε συνέχειες. Μια από τις βασικές πηγές ανεύρεσης των κειμένων αυτών υπήρξαν τα αρχεία σε μικροφίλμ της Βιβλιοθήκης της Βουλής. Ο Σταύρος Πετσόπουλος περιγράφει με λεπτομέρειες την εκδοτική έρευνα που έγινε για να βρεθεί και να αποκατασταθεί μέρος της λογοτεχνικής μας μνήμης. Ο Γιάννης Μαρής εμφανίστηκε την ώρα που οι κοινωνίες έβγαιναν από τα τραύματα του πολέμου. Ο Κώστας Θ. Καλφόπουλος σκιαγραφεί την περίοδο όπου ο Μαρής εισέρχεται σ' έναν συγγραφικό χώρο που κυριαρχείται από τη γενιά του '30. Εισάγει το αστυνομικό μυθιστόρημα και αθόρυβα μα με σαφήνεια εκσυγχρονίζει μ' έναν τρόπο το τοπίο. Χαρτογραφεί την πόλη μέσα από ένα δικό του χρονοτοπικό σύστημα, στο οποίο όμως διατηρεί τις ταξικές διαφορές της Αθήνας. Έχοντας εμπειρίες από τη θέση του συντάκτη, διευθυντή και εκδότη θα ενσωματώσει στο έργο του σχεδόν όλη την

ποπ κουλτούρα της εποχής. Η γλώσσα του Γιάννη Μαρής, λέει ο Κώστας Καλφόπουλος, είναι απλή, κατανοητή, ρέουσα και οι ήρωες αναγνωρίσιμοι. Ενώ οι ιστορίες κινούνται σ' ένα μανικαϊστικό πλαίσιο. Ο ερωτισμός είναι διάχυτος στα έργα του, ενώ τα κλασικά μοτίβα του hard-boiled λείπουν. Ο Μπέκας, ένας αντι-Ιαβέρης μικροαστός. Οι παλιοί αριστεροί και πολλοί σύντροφοί του θα του

γυρίσουν την πλάτη, αφού «αναλώνεται» σ' ένα παρακμιακό είδος και υπηρετεί από θέσεις επιτελικές τον συντηρητικό Τύπο. Με τις αδυναμίες του, ο Γιάννης Μαρής σε δύσκολες εποχές αποτέλεσε κομβικό κρίκο σύνδεσης του Τύπου με τη λογοτεχνία, πάντρεψε το λαϊκό - ελαφρύ ανάγνωσμα με την αμφοσημία του εγκλήματος και κέρδισε το στοίχημα να συνομιλούμε ακόμη και σήμερα μαζί του.

Κρυπτική πόλη

Η επιτομή του αθηναϊκού αισθησιασμού

Τα βιβλία του Γιάννη Μαρής έβγαιναν από τα αιμοφόρα αγγεία της πόλης, λέει ο Νίκος Βατόπουλος. Υπάρχει σ' αυτά μια διάθεση εποπτείας στην κρυπτική πόλη, έτσι όπως την κατανοούσαν οι συγγραφείς της δεκαετίας του '30. Όπως ο Γιώργος Θεοτοκάς και ο Αγγελος Τερζάκης. Ο αστικός κόσμος του Μαρής, πολύκεντρος. Γίνεται εισηγητής της Αθήνας σε ένα διεθνές τοπίο μιας αδιόρατης, αχανούς, ρευστής και ημιδιαφανούς ρυθμ κουλτούρας. Ο Γιάννης Μαρής, χριστός της πόλης, όπως υπογραμμίζει ο Νίκος Βατόπουλος, πηγαίνει σινεμά και θέατρο με μεγάλη συχνότητα. Παρατηρεί την πόλη που αλλάζει μέσα από το θέατρο Τέχνης, το Σελέκτ, το Αττικόν. Οπου και η επιτομή του αθηναϊκού αισθησιασμού.